

THONET 1939–1945

OHÝBANÝ NÁBYTEK
ZA 2. SVĚTOVÉ VÁLKY

JIŘÍ UHLÍŘ

UPOZORNĚNÍ PRO ČTENÁŘE A UŽIVATELE TÉTO KNIHY

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Vydání knihy podpořilo město Koryčany

JIRÍ UHLÍŘ

**THONET
1939–1945**

Vydala GRADA Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
obchod@grada.cz
www.grada.cz
tel.: 234 264 401
jako svou 8721. publikaci

Odpovědná redaktorka Eva Škrabalová
Grafická úprava a sazba Martin Dubský
Jazyková korektura Pavlína Zelníčková
Fotografie na obálce Jiří Uhlíř
Počet stran 120
První vydání, Praha 2022
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod a.s.

© GRADA Publishing, a.s., 2022
Cover Design © GRADA Publishing, a.s., 2022

ISBN 978-80-271-6737-1 (ePub)
ISBN 978-80-271-6736-4 (pdf)
ISBN 978-80-271-3859-3 (print)

THONET
1939–1945

OHÝBANÝ
NÁBYTEK
ZA 2. SVĚTOVÉ
VÁLKY

JIŘÍ UHLÍŘ

PODĚKOVÁNÍ

V první řadě patří dík panu Ing. Radmilu Tomčíkovi, bývalému pracovníkovi topmanagementu podniku TON a. s. Na půdě jednoho továrního objektu našel několik tisíc zaprášených kartotéčních lístků, které musely nejdříve projít roztríděním a digitálním zpracováním a až poté mohly být zařazeny do této knihy. Ohýbanému nábytku bylo věnováno několik knih, postupem doby však docházelo k „časovému paradoxu“ – čím mladší doba, tím méně archiválií a jiných podkladů. Období druhé světové války nebylo pro absolutní nedostatek dokumentů doposud zpracováno vůbec. O to větší je zásluha pana Radmila Tomčíka. Dnes učí na Střední škole nábytkářské a obchodní v Bystřici pod Hostýnem.

Druzí na řadě jsou dva. První je paní Ing. Eva Škrabalová z nakladatelství Grada. Ano, je to její zaměstnání a je za ně placená, tak jaképak díky? Lze se obávat, že je to trochu jinak. Zaměstnání lze vykonávat různě a paní Škrabalová ho vykonává s extrémní vstřícností. Alespoň tak to vidí autor této knížky. Druhým je grafik pan Martin Dubský, zpracovatel nejen této, ale i dvou předešlých knih o ohýbaném nábytku. Někdy je nucen si dlouho „pohrát“ se snímkem, který autor textu sice také hodnotí jako ne zrovna zdařilý, ale má pro knihu nemalý význam. Nakonec je z onoho „netisknutelného“ obrázku skvost celé knížky. Vřelý dík.

O peníze jde vždy až v první řadě. Tento bonmot je bohužel pravdivý. Vydání knihy chce peníze, tím spíše, že jistě nepůjde o bestseller ve statisícovém nákladu. Starostka Koryčan paní Ing. Hana Jamborová vyhrála poslední volby v Koryčanech a obhájila svoje postavení v čele města. Svým vlivem také podstatně přispěla k nemalé dotaci na tuto knihu. Proto jí patří gratulace za volby a poděkování za peníze.

Dlouho se v Koryčanech pro památku na Michaela Thoneta nic nedělo. Situace se však trochu mění k lepšímu. I když to pro vydání této knížky nemá přímou souvislost, dovolte uvést několik jmen. Paní starostka Hana Jamborová, pan Ing. arch. Karel Menšík starší z Brna, dvě kulturní pracovnice z Koryčan – paní Bc. Ilona Vybíralová a Hana Hromková a tři studentky architektury z Brna, to jsou ti, kteří podnikají konkrétní kroky k vyhlášení památkové péče na Thonetovu koryčanskou vilu. Děkujeme jim a držíme všechny palce.

Jiří Uhlíř

POLITICKÁ SITUACE PŘED VÁLKOU VŠEOBECNĚ	8
SITUACE PŘED DRUHOU SVĚTOVOU VÁLKOU V PRŮMYSLU OHÝBANÉHO NÁBYTKU SPECIÁLNĚ	9
TVAROSLOVÍ A SORTIMENT	12
KDO ŘÍDIL THONETOVY TOVÁRNY ZA VÁLKY?	16
VLIV NĚMECKÉ OKUPACE NA CHOVÁNÍ THONETŮ K ČESKÝM ZAMĚSTNANCŮM	18
ZOSTŘENÁ SITUACE VE ŠVÝCARSKU A KOMPLIKACE TAMTÉŽ	19
ČINNOST THONETOVÝCH TOVÁREN BĚHEM DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY	25
VÝROBA OHÝBANÉHO NÁBYTKU V TOVÁRNÁCH	29
FIRMY THONET ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY	29
DĚLENÍ KONCERNU THONET-MUNDUS	30
VÝROBKY MEZI LETY 1939 A 1945	33
VÝROBKY S PŮVODEM DO ROKU 1939	33
KATALOGY DOBY VÁLEČNÉ	35
OSAMOCENÉ MODELY S VLASTNÍM REKLAMNÍM LETÁKEM	47
VÁLEČNÝ NÁBYTEK UVEDENÝ VE FIREMNÍ KARTOTÉCE	50
SESTAVOVACÍ NÁBYTEK THONET-MUNDUS	55
STŮL Z OCELOVÝCH TRUBEK Č. 287	56
RATIONAL N 650	59
THONET-KOMBO	61
SEKTOROVÝ NÁBYTEK U 100	63
ZAJÍMAVÝ JEDNOTLIVÝ MODEL	66
PO VÁLCE V ČESKOSLOVENSKU A NEJBLIŽŠÍM OKOLÍ	70
PODNIK BRATŘÍ THONETŮ PO ROCE 1945 V RAKOUSKU MEZI ÚSPĚCHEM A KRACHEM	75
KATALOGY	91
KATALOG POLSTER-MÖBEL NR. 4110	92
KATALOG S 837	96
KATALOG RATIONAL	99
KATALOG SCHREIBTISCH B 287	114
KATALOG THONET KOMBO 3802	116
FOTODOKUMENTACE	119

POLITICKÁ SITUACE PŘED VÁLKOU VŠEOBECNĚ

Přípravy k druhé světové válce trvaly poměrně dlouho. V politickém slangu se pro tuto situaci používá slovo eskalace. Tím hlavním, kdo všechny námitky k Versailleské smlouvě soustřeďoval a v konečné fázi extremizoval, byl roku 1933 jmenovaný kancléř Adolf Hitler. 12. března 1938 zabral a k Německu připojil Rakousko a pojmenoval je Ostmark. Téměř přesně o rok později, 15. března 1939, se totéž stalo s Československem. Nakonec si troufl i na západ a obsadil Alsasko-Lotrinsko. Rozdílly byly pouze drobné – vítání německé armády bylo nadšené jen v pohraničních oblastech a v místech německé (byť dosti silné) menšiny. Zbytek Československa dostal nový název Protektorát Čechy a Morava. Slovensko se osamostatnilo a pátou zemi bývalého Československa, Podkarpatskou Rus, pozřelo Maďarsko, kterému připadl ještě kousek jižního pohraničí nového Slovenského státu. Dlužno podotknout, že Slovensko nebylo obsazeno ani Maďarskem, ani Německem, a Slováci si tak po nějakou dobu mohli myslet, že mají nezávislý stát. Německu se podařilo rozpoutat válku čtvrtým přepadem, tentokrát Polska 1. září 1939.

Tato extrémně stručná zmínka je zde uvedena proto, že se bezprostředně dotýká i situace v nábytkovém průmyslu obecně a průmyslu nábytku z ohýbaného dřeva speciálně. Jako všechny průmyslové obory postavené výhradně na mírové výrobě se i náš obor dostal do nemálo složitých poměrů. Nicméně se tato kniha bude zabírat právě tímto smutným obdobím. Autor však slibuje, že se o válce bude zmiňovat jen v případech, kdy to bude nezbytné při popisu činnosti firmy.

Jen ještě malé vysvětlení. Podtitul knihy sice zní *Ohýbaný nábytek za druhé světové války*, ale ona ta válka nebyla osamoceným výplodem několika militaristů. K jejímu začátku, stejně jako k jejímu konci, se muselo nějak dojít. Proto budou v knize popsána i období zejména před válkou a závěr knihy bude tvořit poválečná situace v Československu, Rakousku a Německu. Situaci v Rakousku a Německu po druhé světové válce popíše nadmíru povolaný Ing. Heimo Keindl, dlouholetý a poslední prokurista podniku Gebrüder Thonet Vienna.

SITUACE PŘED DRUHOU SVĚTOVOU VÁLKOU V PRŮMYSLU OHÝBANÉHO NÁBYTKU SPECIÁLNĚ

Dá se říci, že zachráncem tohoto nábytkářského oboru byl Leopold Pilzer. Původně haličský podnikatel s mimořádným organizačním talentem dokázal po první světové válce pozvednout v rozkladu se nacházející továrny nejen na severovýchodní Moravě, ale ve všech zemích bývalého Rakouska-Uherska, pokud nesly název Thonet, Kohn nebo Kohn-Mundus. K těmto firmám přikoupil další, které na první pohled neměly s ohýbaným nábytkem nic společného (banku, stavební firmu aj.), a vše sjednotil do nové firmy THONET-MUNDUS s ústředím ve Švýcarsku. Ostatní, menší firmy v bývalém Československu (Fischel, Bernkop aj.) stály mimo Pilzerův (i náš, tentokrát) zájem. Moderními formami řízený podnik brzy dosáhl předválečných výkonů a akcionáři si na výši dividend rozhodně nemohli stěžovat. Ke konci tohoto meziválečného období, když už Leopold Pilzer nabýval jistoty, že jeho židovský původ by mu v nacistickém režimu nepřinesl nic dobrého, se zachoval vůči Thonetově rodině mimořádně solidně. S Thonetovou rodinou se finančně vyrovnal a teprve potom se s Evropou rozloučil. Thonetovým potomkům se tak dostalo firem, které byly před fúzí jejich majetkem. Na tomto místě musíme upozornit na jednu zásadní záležitost. Autor ve svých pracích často naříkal nad nedostatkem archivních materiálů. Jistě, ohýbaný nábytek byl už ze začátku přehlížen jako levný artikl a k jako takovému bylo i ze strany historiků průmyslu někdy přistupováno. Zohledníme-li skutečnost, že se tento nábytek stejnou technologií a v tomtéž designu stále vyráběl a – byť v silně omezeném sortimentu v Bystřici pod Hostýnem, v Polsku ve městě Radomsk a v Německu ve Frankenbergu – dodnes vyrábí, nelze se odtažitosti historiků průmyslu ani moc divit a stejně tak není divu, že se obsah firemních archivů poněkud ztenčil. Dvě války vykonaly své. Dá se dokonce dojít k určitému zobecnění, že čím mladší období v práci firmy THONET, tím horší je situace v archivních materiálech. Na firmu rodiny Kohnů jsme nezapomněli; po té dokonce žádný archiv nezůstal.¹ V této knížce budou tedy nářky nad nedostatkem archiválií ještě častější než v předcházejících publikacích. Zbývá vysvětlit, o čem tato kniha bude pojednávat. Bude to činnost firmy Thonet až do konce druhé světové války. Vzkříšení firmy hned v roce 1945 v Rakousku a v Německu popíše bývalý prokurista vídeňské firmy THONET pan Ing. Heimo Keindl. Vydržel na svém místě až do poněkud nepřijemného konce firmy.

Pokud to omezený počet archiválií dovolí, bude obsahem knihy znovu počínající mírová produkce konkrétních modelů nábytku a jiných výrobků. Budou to

1 Tovární objekt firmy Kohn v Těšíně sloužil za války mimo jiné i jako sklad pohonných hmot pro rakouskou armádu. Jeden z mladých Kohnů s benzínem čile obchodoval jako s vlastním a nakonec skončil u soudu. Tato aféra a zejména umístění města Těšín byly po válce příčinou značných zmatků, končících i nasazením armád. Skončilo to rozdělením Těšína na polskou a československou část, bouráním několika budov v okolí hraniční čáry, včetně Kohnovy továrny, o niž ani Pilzer už neměl zájem.

Artikel	<i>Tauteuil</i>		Neue Katalog Nr.	Alte Katalog Nr.			New Yorker Nr.		E	Leistungsfähigkeit in Stück
Varianze zu:			<i>B 1072</i>	Th	M	K	Th	K	<i>2428</i>	St.
erzeugt am	<i>Januar 1942</i>		für <i>Wien n. Inland</i>			Erzeugende Fabriken: <i>Bystritz a. H.</i>				
Normale Ausführung: <i>Lehne geflochten, Sitz mit 4 fache Brettel, plan für Polst.</i>			Fabrikationskosten inkl. Fabriksregie lt. Regiesätzen vom <i>Jan. 1937</i>			<i>roh</i>	<i>poliert</i>	<i>Netto</i>	<i>Umsatz</i>	
						K	K	K	K	
THONET KG 6-80 E 2428 82-32 58x54			Material			<i>42.25</i>	<i>39.45</i>	<i>42.25</i>		
			Produktive Löhne			<i>71.95</i>	<i>79.15</i>	<i>66.25</i>		
			Fabriksregie			<i>32.80</i>	<i>48.55</i>	<i>40.40</i>		
			Fabrikationskosten			<i>146.00</i>	<i>166.15</i>	<i>129.90</i>		
			Beschläge, Spiegel, Sockel u. dgl.							
			Bruttopreis			<i>18.75</i>	<i>21.00</i>	<i>28.00</i>		
Gesamthöhe <i>82</i> cm			Sitztiefe <i>58</i> cm			Gestell Netto <i>6.80</i> kg		Vorhandene Biegeformen		
Sitzhöhe <i>32</i> cm			Sitzbreite <i>54</i> cm			Gepolstert				
Lehne			<i>eigene geflochten, Lehnhölzer eigene, gebogen, oberer Lehnbogen eigener gebogen, unterer " ausgeschnitten.</i>							
Sitz			<i>eigener mit 4 fache Brettel plan für Polster, vorder und seiten Stücke aus geradem Holz, Fußabbindung Hinterstück ausgeschnitten.</i>							
Vorderfüße			<i>eigene aus geradem Holz.</i>							
Armlehnen			<i>eigene aus 2 Teilen ausgeschnitten, auf Gerung verbunden.</i>							

001 Kartotéční lístek. Nejříve výhradně v němčině, později i v češtině. Značné množství předtištěných kolonek dovoluje představit si i detailněji způsob výroby. Část lístku vpravo dole je vyhrazena seznamu součástek, které byly už dříve na některém modelu použity. Upínače a zejména ohýbací šablony byly velice drahé, a proto se archivovaly, aby mohly být později eventuálně použity

nábytkové modely, které se v Thonetových továrnách za války vyráběly, lhostejno, kdy byly navrženy, zkonstruovány a zařazeny do výroby. Jako téměř jediný pramen letopočtů je k dispozici firemní kartotéka, kterou našel na půdě bystrické továrny Ing. Radmil Tomčík. Kartotéku bylo nutno pracně projít, aby bylo nalezeno mnoho zajímavých údajů, mimo jiné i data uvedení do provozu některých modelů.

Že to není na každém lístku, je sice škoda, vyrovná to však absolutní spolehlivost, protože jde o firemní údaje. Proč to není na každé kartě, nikdo neví. Obrovskou škodou bylo zavedení nových karet. Kartotéka tedy obsahuje dva druhy karet. Starší jsou poněkud větší (A5) a nejsou to karty jako takové, ale listy papíru s natištěnými kolonkami, z nichž jedna je vyhrazena právě pro datum uvedení do výroby. Starší karty o velikosti A5 mají předtisk v němčině, mladší A5 v češtině, jinak se od sebe neliší. Jako obvykle – není známo, kdy ke změně došlo.

I kdybychom zkoumali karty podle katalogových čísel nebo podle dat uvedení do provozu, nedostali bychom se nikam. V procesu zhotovování kartotéčního lístku bylo ve hře tolik podkladů, jejichž tehdejší důležitost nelze dnes s dobrým svědomím stanovit. Dostali bychom se do nějakého dosti širokého, a tedy ne zcela přesného